

MĚSTO JAKO MÍSTO PRO ČLOVĚKA

projekt mezinárodního kulturního dialogu

la città quale posto per l'uomo
the town like a place for human being

VÝSTAVA GALERIE G A GALERIE PATRO, OLOMOUC, 6. - 31. říjen 2004
MEZINÁRODNÍ KONGRES BRNO, SÍDLO VEŘEJNÉHO OCHRÁNCE PRÁV,
8. - 9. říjen 2004

VÝSTAVA V SÍDLE INSTITUTU TRIALOG, ORLÍ 20, BRNO, 6. - 31. říjen 2004
VÝSTAVA VE FOYERU POSLANECKÉ SNĚMOVNY PARLAMENTU
ČESKÉ REPUBLIKY, PRAHA, 8. - 28. listopad 2004

EXHIBITION IN THE GALLERY G AND GALLERY PATRO, OLOMOUC, 6 - 31 OCTOBER 2004 / INTERNATIO-
NAL CONGRESS, THE RESIDENCE OF PUBLIC PROTECTOR OF HUMAN RIGHTS, BRNO, 8 - 9 OCTOBER 2004
/ EXHIBITION IN THE INSTITUTE TRIALOG, ORLÍ 20, BRNO, 6 - 31 OCTOBER 2004 / EXHIBITION IN FOYER
OF THE CHAMBER OF DEPUTIES, PARLIAMENT OF CZECH REPUBLIC, PRAGUE, 8 - 28 NOVEMBER 2004

ZÁŠTITY / PATROCINI / PATRONAGES

Romano Prodi
předseda Evropské komise

Pier Ferdinando Casini
předseda Poslanecké sněmovny
Parlamentu Italské republiky

Lubomír Zaorálek
předseda Poslanecké sněmovny
Parlamentu České republiky

Giorgio Radicati
Ambasciatore d'Italia
zplnomocněný velvyslanec Italské republiky v Praze

Otakar Motejl
veřejný ochránce práv

Jan Březina
hejtman Olomouckého kraje,
poslanec Evropského parlamentu

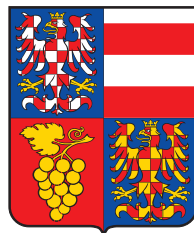
Stanislav Juránek
hejtman Jihomoravského kraje

Martin Tesařík
primátor Města Olomouce

Regione Emilia Romagna
Provincia di Rimini

**Comuni di Rimini, Santarcangelo di R.,
Poggio Berni**

Jiří Zlatuška
senátor Senátu Parlamentu České republiky
rektor Masarykovy univerzity, Brno

ORGANIZÁTOŘI
ORGANIZZATORI
ORGANIZERS

Associazione culturale La Ginestra
Via Santarcangiolese 2077
Santarcangelo di Romagna

TRIALOG
Brněnský institut rozvoje občanské společnosti
Orlí 20, Brno

Unie výtvarných umělců Olomoucka
Dolní náměstí 7, Olomouc

OBSAH / INDICE / SUMMARY

ÚVODEM... / INTRODUZIONE... / INTRODUCTION...	6
PROLOG - LA CITTÀ DELL' UOMO	9
UMĚLCI / ARTISTI / ARTISTS	13
Otto Herbert Hajek	14
Eva Trizuljaková	18
Tommasina Squadrito	22
Fabio Alfano	26
Petr Zlamal	30
Marcello Franca	33
David Raub	37
Filip Kotek	40
Ida Kortekaas	42
Daniëlle Davidson	44
Joyce Kremer	46
Jana Jemelková	48
Jiří T. Kotalík, David Vávra, Pavel Frič - Obrazy z dějin české architektury	50
Alžběta Hanzlová	52
Zdena Höhmová	54
Jiří Hastík	58
Tomáš Rossí	60
Miroslava Trizuljaková	62
Marie Dočekalová	66
Marek Trizuljak	68
Francesca Possenti, Emanuelle Moretti, Stefano Teodorani - Architektura jako zjevení světla	72
Paolo Mantelli	78
Zdeněk Lukeš - Výtvarná díla ve veřejném prostoru	80
PROFILY AUTORŮ	82
TEXTY A ÚVAHY	
Maurizio Malaguti - Mezi pamětí a projektem	94
Giancarlo Moretti - Konvergence nakloněných rovin	100

Bruxelles, 10. 5. 2004

Děkuji Vám za Váš zdvořilý dopis, kterým jste mne pozvali k účasti na zahájení výstavy a na kongres, který se uskuteční v Brně ve dnech 8. a 9. října 2004, a v němž jste mne zároveň požádali o záštitu.

Zprávu o této iniciativě jsem přijal s velkým zájmem a gratuluji Vám k organizaci tak důležité události.

S velkým potěšením poskytuji svoji záštitu nad tímto projektem. Proto Vás zdvořile žádám, abyste ve všech zprávách a tiskových materiálech uváděli následující oficiální formulaci:

„Projekt se uskutečňuje pod záštitou Romana Prodiho, předsedy Evropské komise.“

Připojuji přání plného úspěchu uvedené iniciativy a s radostí využívám této příležitosti, abych Vám předal své nejsrdečnější pozdravy.

S velkým přátelstvím

ROMANO PRODI,
předseda Evropské komise

V Praze, dne 25. 2. 2004

Se zájmem jsem si přečetl Vaši informaci o projektu „Místo pro člověka“ a velmi rád nad ním převezmu záštitu.

Věřím, že dialog mezi umělci a občanskými subjekty se ukáže jako plodný a podaří se nalézt a zformulovat takovou vizi města, kde by byl možný kvalitní život pro každého člověka se všemi jeho potřebami a touhami.

Přeji Vám mnoho úspěchů ve Vaší další činnosti.

Se srdečným pozdravem

LUBOMÍR ZAORÁLEK,
předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky

Hledání je především stav mysli. Stav, který v sobě obsahuje nejprve pocit ztráty, potom pocit naděje a nakonec pocit radosti z nalezení. Osud je k nám v tomto směru moudrý a milostivý, že většina našich hledání končí nalezením. Mohou nastat pouze situace, kdy hledání je jednou méně, jednou více náročné. O to je však následně příjemnější prožitek z nalezení.

Stále kolem sebe hledáme věci, hledáme jeden druhého, hledáme sebe. Nenalezneme-li rychle potřebnou věc, hledáme náhradu. Nenalezneme-li žádaného druhu, nalézáme dříve či později jiného. Jen v hledání sebe samého nemáme mnoho alternativ. Na počátku i na konci jsme to zase jenom my.

Organizátoři mezinárodního kongresu „Místo pro člověka - úvahy nad současným stavem občanské společnosti“ si pro pořádání vybrali tuto budovu. Není to však dobrý dům, popravdě řečeno. Jeho architekti a projektanti totiž hledali vyjádření v sídlu partajní autority. Nenašli zde výraz vypovídající o historii tohoto místa a města, této země ani této společnosti v celé jejich složitosti. Rozpory mezi záměry architekta a konečnou tvář budovy dodnes přetrvávají, stejně jako přetrvávají rozpory mezi minulostí, přítomností a budoucností naší společnosti.

Organizátoři kongresu si vybrali tento dům. Cestu sem našli lidé, jejichž představy a myšlenky, jakkoliv jsou různorodé, směřují ke společnému cíli, jímž je otevřená občanská společnost. Jde jen o to, najít společnou cestu a mít radost z poznání.

Brno, září 2004

JUDr. OTAKAR MOTEJL
veřejný ochránce práv

V Olomouci, 16. 6. 2004

Celý projekt „Místo pro člověka“ představuje model efektivního mezi-disciplinárního a mezikulturního dialogu. Jeho uskutečnění považuji za velmi důležité. Nejedná se patrně pouze o můj subjektivní pocit, jak o tom svědčí řada významných jmen těch, kteří převzali záštitu nad celou akcí nebo kteří se jí přímo aktivně účastní.

Projekt umožňuje vedení dialogu o velmi závažných problémech, jakými bezesporu otázky možností občanské společnosti a jejího místa v současném světě, stejně jako problematika života ve městech, jsou. Jedná se při tom o dialog evropských občanů z několika zemí, aktivními účastníky realizovaného projektu jsou příslušníci České republiky, Itálie a Nizozemska. Tyto země jsou na jedné straně spojeny stejnými vyznávanými hodnotami a na straně druhé se vyznačují výraznými kulturními specifiky. V těchto souvislostech je neméně důležité, že zaměření tohoto projektu usiluje o vytvoření komplexního pohledu. Kloubí se zde totiž pohledy umělců, architektů s pohledy teoretiků umění, vědců, filozofů, politiků, novinářů.

Nepochybuji, že takový dialog, v jehož rámci se nabízejí různé pohledy na sledované problémy a různé varianty jejich řešení, bude podnětný pro všechny zúčastněné a přispěje k utváření duchovní, kulturní a společenské stránky našeho života ve sjednocené Evropě.

JAN BŘEZINA,
hejtman Olomouckého kraje,
poslanec Evropského parlamentu

V Brně, 12. 2. 2004

Vítám záměr Unie výtvarných umělců Olomoucka, podporující kulturní i duchovní život a spolupráci mezi umělci a občanskými subjekty různých regionů, kdy se otevírá prostor pro vzájemnou výměnu zkušeností. K vaší žádosti o záštitu sděluji, že konferenci „Místo pro člověka“, která se v rámci Projektu mezinárodního kulturního a uměleckého dialogu uskuteční v Brně dne 8. a 9. října t. r., svoji osobní záštitu poskytnu.

Věřím, že výměna zkušeností a filozofické úvahy v uvedené oblasti přispějí k opravdovému prohloubení vzájemných vztahů.

S pozdravem
STANISLAV JURÁNEK,
hejtman Jihomoravského kraje

V Brně, 8. 9. 2004

Město netvoří jen domy, ulice, náměstí a parky. Město tvoří duch jeho obyvatel, kteří z toho vnějšího, co nás obklopuje, mohou vytvářet domov.

Mám radost ze všeho, co lidem otvírá oči a srdce pro krásu, spravedlnost, odpuštění či přijetí, protože právě tyto skutečnosti vytvářejí domov, kde je každý rád.

MONS. ThLic. VOJTĚCH CIKRLÉ,
biskup brněnský

„Kromě základních cílů projektu mne oslovuje atmosféra sympatie a velkodušného nasazení ze strany organizátorů, zejména ze sdružení La Ginestra, nimiž jsem měl možnost blíže se seznámit. Právě to velice zmenšuje tíži organizační práce při přípravě této významné iniciativy, která v sobě spojuje a umocňuje ty nejlepší tradice a kvality našich regionů, ve prospěch širších záměrů, které směřují k přechodu od Evropy peněz k Evropě národů, od monetární unie k pravému dialogu mezi rozdílnými kulturami.“

FERDINANDO FABBRI,
president provincie Rimini

Bruxelles, 2002-2003

Carissimi,
grazie a tutti voi...
... grazie per quello che state facendo per costruire una sempre crescente solidarietà in Europa.
Bruxelles, 10 maggio 2004

E' con estremo piacere che concedo il patrocinio a questa iniziativa, Vi chiedo pertanto di utilizzare, nelle relazioni con terzi, la seguente dicitura ufficiale:

"Con il patrocinio del professor Romano Prodi, Presidente della Commissione europea".

Nel porgere i migliori auguri per il pieno successo di questo evento, mi è gradita l'occasione per inviarVi i miei piu cordiali saluti.

Con molta amicizia
ROMANO PRODI

Roma, 26 marzo 2004

... Rispondo, per incarico del Presidente della Camera, alla Sua cortese richiesta di patrocinio per le iniziative organizzate in funzione del progetto "La città dell'uomo".

Ho il piacere di comunicarLe che il Presidente ha accolto volentieri la Sua richiesta e formula, fin d'ora, i migliori auguri per l'ottima riuscita del progetto.

Le invio i piu cordiali saluti del Presidente, cui unisco i miei personali.

Dot. GUGLIELMO ROMANO

La Città dell'Uomo

La costruzione di una nuova casa europea vista, nella prospettiva dell'arte, con occhi di verità e bellezza.

SGUARDO PROSPETTICO:

Anno 2004: l'integrazione di nuovi Paesi nella Comunità Europea: felice coincidenza di un piccolo progetto **La Città dell'Uomo** (iniziato nel 1995 a Rimini, Italia «*Costruiamo Ponti*» *Est-Ovest: un solo umanesimo europeo*), con uno più grande, di portata storica. L'idea di organizzare questo avvenimento artistico e culturale, con grande impatto sulla società civica, parte da una lunga e riconosciuta collaborazione dell'Associazione culturale "La Ginestra" con artisti italiani e delle Repubbliche Ceca e Slovacca.

Tale collaborazione si è concretizzata in eventi culturali quali "Costruiamo Ponti" del 1995 e "Luce e Colore, Rimini: Casa accogliente e Città feconda" del 2002. Il progetto "La città dell'uomo" è naturale e necessaria prosecuzione e nuovo sviluppo dell'avvenimento del 2002. Esso acquista così una dimensione più universale, più attuale e radicata nel vasto contesto della cultura europea.

Gli organizzatori partono da una convinzione profonda: la voce dell'arte costituisce **un linguaggio unico di dialogo, essenziale e insostituibile, nel processo di costruzione della Città dell'uomo, basata su criteri economici, giuridici e politici, culturali e spirituali informati dal valore della fratellanza universale.**

L'iniziativa troverà il momento più solenne nella celebrazione della mostra intitolata "LA CITTÀ DELL'UOMO" che verrà allestita negli spazi espositivi di *Galerie G* e *Galerie Patro*, della città di Olomouc, inaugurata Mercoledì 6 Ottobre 2004, con prestigiosa ripresa nel *Foyer* del Parlamento di Praga.

Altro momento di grande respiro, nell'orizzonte della mostra: il Convegno organizzato nella città di Brno, nei giorni Venerdì e Sabato 8 e 9 Ottobre 2004, dal titolo: "IL POSTO PER L'UOMO D'OGGI: riflessioni sullo stato attuale della Società Civica".

CULTURA: ESPRESSIONE DELLA VERITÀ

Nel percorso, fin qui compiuto, l'Associazione "La Ginestra" si è trovata ad approfondire la relazione fra salute e ogni forma di bene che la segue e la precede, quali la verità e la bellezza in tutte le espressioni dell'arte - luogo privilegiato ove il senso del vivere prende forma.

L'intelligenza non è strumento di possesso conoscitivo, ma tras-

parenza alla luce. Le idee forza che veniamo delineando sono frutto di ricerca teoretica ed esperienziale. Abbiamo sperimentato che rapporti improntati a verità e confronto reciproco sulla verità stessa, momenti di profonda riflessione sulla cultura come veicolo di valori, possono sviluppare un'adeguata comprensione che rende la mente idonea ad accogliere il nuovo e a dialogare con qualunque interlocutore.

«C'è una libertà dell'intelligenza che non si ritira in se stessa compiaciuta delle sue acquisizioni, e che non accetta di essere misurata in rapporto ai consensi che può ottenere, ma che umilmente si pone al cospetto dell'Assoluto. Per rapportarsi al nuovo, occorre la libertà di trascendere ciò che è acquisito. Solo nella libertà possiamo cogliere il senso dell'evento nel quale si annuncia il non conosciuto. Senza libertà rimarremmo prigionieri del mondo-ambiente, ricco o povero che sia, quale ci è capitato in sorte. C'è povertà di libertà, prima ancora che pochezza intellettuale in chi non sa levarsi al di sopra delle acquisizioni sociali, in chi non vuole provare entusiasmo per la grandezza di una scoperta se essa mette in crisi le presunzioni scientifiche comunemente accettate, in chi rifiuta lo splendore di un messaggio perché lo vede irriducibile alle misure della esperienza abituale. Senza libertà l'intelligenza non sussisterebbe» (Maurizio Malaguti "La metafisica del volto", fuori-tema ed, Bologna 1996, pag. 13).

Nell'orientamento al Vero, al Bello, al Buono, l'intelligenza non divide ma distingue; non confonde, ma unisce; non si illude ma spera, non elimina la vita perché è vita. La scienza elimina errori, ma non sa dire la verità. L'intelligenza trasparente alla luce è chiamata ad amare la verità. Dobbiamo gratitudine a Chiara Lubich, là dove dice che "il dolore è bellezza"; le sue parole infondono coraggio.

"Il dolore è Bellezza e la Bellezza salverà il mondo." ("Il Filo d'oro", "2003 - Per un anno insieme", Città Nuova Ed.).

Pazienti incontri, apparentemente avvolti nella più comune normalità, hanno stimolato in ognuno la poesia. Chiunque si coinvolga in rapporti pieni, improntati a verità, sente gorgogliare una nuova sorgente di sentimenti. La verità è luce. L'intelligenza è colore. L'esperienza della luce e del colore nelle varie arti ha portato a constatare che nell'esistenza si fa esperienza della luce e del colore in senso fisico e metafisico. Costantemente, ciò è dato solo a chi offre se stesso in personale testimonianza delle idee. L'incontro con l'arte e l'assiduità di rapporti

con artisti di varie discipline e diversa provenienza geografica e culturale ci hanno restituito, in una sintesi di valori più vasta, l'assunto iniziale dell'associazione: **la salute intesa come equilibrio tra i molteplici aspetti che costituiscono l'identità dell'individuo.**

L'arte è forma espressiva dell'uomo, è relazione, è dialogo, è ricerca di identità: è salute psichica. (Per salute si intende, in questo mondo in divenire, la continua ricerca di un equilibrio). La cultura è voce del pensiero e allo stesso tempo agisce sul pensiero, soprattutto se attenta, nell'evolversi dell'economia e della politica, alle acquisizioni della storia, come ad esempio i principi fondamentali dell'età moderna: "Libertà, Uguaglianza, Fraternità". L'unità fra arte, cultura, economia e politica è testimonianza di dialogo. Da ciò, le singole discipline, ricevono valore di universalità. Ognuno di noi, nel rispetto per la propria parte e nel dono di questa agli altri, contribuisce a realizzare un tutto che è portatore di bellezza, di bontà, di verità, di qualità e giustizia.

La testimonianza di Piero Pasolini, scienziato e uomo di fede, è preziosa:

"Come l'Idrogeno e l'Ossigeno, in determinate condizioni, possono diventare acqua, gli uomini possono diventare migliori, più universali, «aumentare il loro essere» se attuano condizioni che li facciano uscire da tutto ciò che è particolarismo: interessi, punti di vista, isolamento."

Il processo di sviluppo dell'uomo è inseparabile dalla dimensione del Bello e del Vero. Per l'uomo, nelle sue capacità insostituibili, con il suo modo specifico di vedere le cose e con gli speciali "strumenti" di cui è dotato - in primo luogo la bellezza - è esito essenziale la costruzione di una nuova "Città dell'uomo", basata non solo sui valori economici, giuridici e politici ma anche sulla fratellanza universale, inseparabile dalla dimensione del Bello e del Vero.

PERCORSI DI AVVICINAMENTO

La rete di rapporti intensificatasi negli ultimi due anni fra la nostra Associazione e Marek Trizuljak con Miroslava Trizuljakova a nome degli Artisti di Olomouc, si è rafforzata con un nuovo nodo nell'Ottobre 2003.

Tredici persone, artisti e membri de "La Ginestra" con il filosofo Maurizio Malaguti, si sono recate a Praga per animare un convegno di artisti (settanta persone, soprattutto giovani), tenere una conferenza al Dipartimento di filosofia dell'Università di Brno su "Vie di libertà. La questione dell'umanesimo tra memoria e progetto" e preparare l'organizzazione della mostra ad Olomouc dell'Ottobre 2004.

LINEE OPERATIVE

Progetto "Architettura: rivelazione di luce" è il passaggio successivo di una intuizione avuta da un gruppo di giovani architetti e studenti di architettura nella contemplazione della "Pieve di Santarcangelo di Romagna". Una esclamazione corale è fiorita sulla loro bocca: "Che meraviglia: l'architettura abitata dalla luce!"

Costruita nel sesto secolo, di poco posteriore al tempo in cui Dionigi lo Pseudoaeropagita, vedeva nella «pancalia» (l'universale bellezza che inesaurevolmente inonda il mondo irrorando ogni cosa) le coordinate per una conoscenza sapienziale del mondo, la pieve esprime, pur nella semplicità di un tempio di provincia, la bellezza cui sono giunte la cultura e l'arte bizantina. Si possono cogliere simbologie della luce, regole geometriche, leggi compositive e proporzioni che in qualche modo hanno anticipato le ispirazioni di Cirillo e Metodio nell'opera di «inculturazione» dei Popoli Slavi.

Gli architetti si sono messi in ascolto dei mattoni della pieve che hanno saputo rivelare l'essenza e la bellezza di questa antica chiesa.

Ora cercano di mettere in progetto lo sviluppo antropologico di questi popoli, il loro cammino da uno stato di servitù ad una situazione di autonomia culturale, e all'acquisizione di una propria capacità di dialogo nella rinascenza Europa.

Uno spazio espositivo all'interno della galleria, illuminato da tre poiettori, (due con obiettivi grandangolari) dovrà rendere l'idea del comporsi del progetto della pieve, secondo moduli ispirati al percorso della luce nel tempo, e riconsegnare ai presenti le emozioni metafisiche dei padri nel confronto di sé con l'Assoluto, ed il formarsi nei medesimi delle capacità razionali sostenute dall'intelletto.

Riconsegnare la memoria di quel glorioso periodo storico può risultare propizio nel presente momento di grande rinascita umanistica; essa infatti può rivelarsi fruibile da chiunque viene rapito dalle arcane forze centripete che formano la nuova identità europea.

DIALOGO FRA ARTISTI

Sono in atto molteplici scambi di artisti, relatori del convegno di Brno e altri collaboratori, al fine di preparare materiali per i diversi eventi culturali, ma soprattutto per intensificare quel «dialogo fra artisti» che solo può permettere di ravvivare come luce sui colori, i valori delle due culture, quella Ceca e quella Italiana, riportare a pieno splendore «l'amicizia storica» fra i due paesi, e rifondare la «fraternità» fra i partecipanti al progetto, come unica origine dei due pilastri storici acquisiti: la libertà e la giustizia.

L'acquisizione dei valori che hanno generato l'umanesimo, ponendo il suo inizio nella grande sintesi dantesca, richiede molteplici occasioni di incontro. Perché le conoscenze si trasformino in convinzioni e generino un vissuto si sono formati molti gruppi di studio interdisciplinare che operano in forma sinergica: i viaggi sono sostenuti da un intensissimo scambio mediante i nuovi mezzi di comunicazione, quali e-mail, internet ecc... Punti d'incontro sono principalmente Olomouc (CZ), residenza di Marek Trizuljak, Bologna (It), residenza universitaria del Filosofo Professor Maurizio Malaguti, Santarcangelo di Romagna (RN It) sede de "La Ginestra" e residenza del Professor Giancarlo Moretti.

ASSOCIAZIONI DI IMPRESA E PUBBLICHE ISTITUZIONI

Parallelamente alla formazione degli Artisti e dei Relatori si stanno sempre più intensificando le relazioni con le Associazioni di Impresa e le pubbliche Istituzioni. Primo referente nella Repubblica Ceca per queste ultime è l'Ingegnere Zdenek Vich di Brno e la "Commissione per l'Impresa e le Istituzioni" della comunità socio - parrocchiale di "La Fabbrica" di Santarcangelo di Romagna per l'Italia.

Il taglio umanistico assunto dal progetto ha migliorato la qualità delle relazioni con le Istituzioni, quali il Presidente della Commissione Europea, i Presidenti delle rispettive Camere dei Deputati, le Ambasciate, i Presidenti delle Province, ed i Sindaci delle Città coinvolte, ed ha inoltre guadagnato gli incoraggiamenti che danno speranza al progetto.

"e, soprattutto, grazie per quello che state facendo per costruire una sempre crescente solidarietà in Europa."

"Ho preso nota con grande interesse dell'iniziativa, mi complimento con Lei per l'organizzazione di questa importante giornata."

Romano Prodi Presidente della Commissione Europea.

"Ho il piacere di comunicarLe che il Presidente ha accolto volentieri la Sua richiesta e formula, fin d'ora, i migliori auguri per l'ottima riuscita del progetto."

Dott. Guglielmo Romano a nome del
Presidente della Camera dei Deputati Onorevole Pier Ferdinando Casini.

"Oltre gli obiettivi primari, resta, infatti, il clima di simpatia ed operosità alimentato dai volontari de "La Ginestra", tanto da alleggerire il «peso» organizzativo di una manifestazione che ha saputo veicolare le migliori tradizioni del nostro territorio verso un traguardo, un progetto più ampio che, dopo l'Europa Monetaria, punta ad una Europa dei Popoli, ad un dialogo vero tra le diverse culture."

Ferdinando Fabbri Presidente della Provincia di Rimini.

Con singole Imprese e Associazioni d'Impresa si sono estesi e approfonditi i rapporti iniziati nelle precedenti manifestazioni.

A livello turistico si sono riscoperti i legami di reciprocità esistenti già all'inizio del secolo scorso fra Rimini e le città dell'Est Europeo.

Si stanno intensificando i rapporti con imprese interessate al dialogo e i rapporti di partnership fra le nostre aziende e quelle della Repubblica Ceca.

Soprattutto interessante risulta il coinvolgimento arte ed economia, e la riscoperta degli Imprenditori della loro funzione culturale e artistica nello sviluppo del proprio paese e dei paesi fratelli nell'unica Patria Europea.

BACKSTAGE

Vengono raccolti elementi di documentazione audiovisiva di momenti organizzativi dell'evento, situazioni di «laboratorio» particolarmente significative nelle successive fasi di esecuzione del progetto. Scopo è produrre, a suo tempo, un Backstage, fruibile in diversi ambiti istituzionali. Esso dovrà documentare l'evolversi di un avvenimento culturale di così ampio respiro, e che sempre più frequentemente dovrà ripetersi nel processo di consolidamento dei rapporti di appartenenza alla comune Patria Europea.

VÝSTAVA VÝTVARNÉHO UMĚNÍ MOSTRA D'ARTI FIGURATIVE EXHIBITION OF VISUAL ARTS

Galerie G Olomouc, Dolní náměstí 7

Galerie Patro Olomouc, Opletalova 1

Institut TRIALOG Brno, Orlí 20

6. - 31. říjen 2004 / October 6 - 31

Foyer Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR

8. - 28. listopad 2004 / November 8 - 28

ORGANIZAČNÍ PARTNEŘI

Stichting Kunstaktief, Veenendaal

Agentura Galia - galerie Patro

Manažer projektu: Zdeněk Vích, Brno

PODPORA PROJEKTU

Vodárenská akciová společnost, a.s. Brno

Olomoucký kraj

Statutární město Olomouc

Jihomoravský kraj

Fabio Alfano
Daniëlle Davidson
Marie Dočekalová
Marcello Franca
Pavel Frič
Giacomo Guidi
Piero Guidi
Otto Herbert Hajek
Alžběta Hanzlová
Jiří Hastík
Zdena Höhmová
Jana Jemelková
Ida Kortekaas
Jiří T. Kotalík
Filip Kotek
Joyce Kremer
Zdeněk Lukeš
Paolo Mantelli
Emanuele Moretti
Francesca Possenti
David Raub
Tomáš Rossí
Tommasina Squadrito
Stefano Teodorani
Eva Trizuljaková
Miroslava Trizuljaková
Marek Trizuljak
David Vávra
Petr Zlamal

Obraz 236 / Immagine 236 / Painting 236 / acrylic on canvas

Otto Herbert Hajek

Obraz 231 / Immagine 231 / Painting 231 / acrylic and gold on canvas

Ze země ke světlu

...Před několika málo lety vyšla ve Stuttgartu útlá, velice citlivě koncipovaná kniha o Herbertu Hajekovi, sbírka esejí o díle a osobě umělce, jejíž titul zněl: „Dát znamení - znamení pro lidstvo“. Vzpomínám si, jak jsme v úzkém kruhu dlouho hledali výstižný titul, neboť několik let před vydáním této sbírky vyšla obsáhlá publikace o Hajekovi s názvem „Kunst stiftet Gemeinschaft“ - „Umění zakládá společenství“.

Název zmíněné drobné sbírky: „Dát znamení - znamení pro lidstvo“ si umělec spontánně vymyslel sám a všichni byli ihned zajedno: Ano, tak a pouze tak se kniha musí jmenovat! Ostatně i titul výše zmíněné velké publikace „Umění zakládá spole-

čenství“ byl inspirován jeho slovy. Začneme-li důkladně pátrat po původu těchto názvů dojdeme ke zjištění, že umělec Hajek ví nejlépe sám, co tvoří a jaké poselství jeho dílo v sobě nese. On sám je tvůrcem tohoto poselství a ví, komu je určeno. Obrací se na člověka a je tvořeno tak, že má šanci, aby bylo pochopeno mnoha lidmi...

(Úryvek z projevu prof. Eugena Gomringera: „Otto Herbert Hajek - cesta poselství“)

...Byl jsem utvářen a povolán k svému časnému rozhodnutí pro život ve službách umění hlubokým dojmem, který mne jako dvacíletého školáka přemohl tváří v tvář vyřezávaným oltářům našeho gotického kostela. Chtěl jsem být jedním z nich, jedním

z těch, kteří něco takového dokáží vytvořit. Proto jsem se učil, studoval, cestoval po světě. Stal jsem se pak jedním z nich, byť jiným, ne řezbářem oltářů, nýbrž sochařem a malířem; ale nikdy jsem nezapomněl, odkud jsem vzešel, z jakého emočního prostoru pramenilo mé vnímání povahy krajiny a měst, jak můj poměr k bídě a utrpení, které přinášela doba destabilizující lidi, zpětrhávající vazby a bourající zavedené pořádky, volal po tvůrčím výrazu a našel jej v dílech jako „Kristus z kmene stromu“, který byl prezidentem Václavem Havlem chápán jako znamenité usmíření mezi našimi národy a našel čestné místo v bazilice sv. Jiří na Hradčanech...

... Již od dětství jsem byl naplněn touhou a neklidem. Vzpomínám si na les, v jehož chladivém mechu jsem lehával, abych očima zachytil mihotavé světlo v korunách stromů, abych celou svou bytostí pojal struktury, jež mne tak fascinovaly. Ze země ke světlu - konfrontace s plastickým ztvárněním prostoru a světla - to se mělo stát ústředním uměleckým tématem mého celoživotního tvůrčího snažení, otázkou jejíž řešení umožňovalo prolínání sochařského a malířského překonávání hranic materiálů a žánrů a vyzývalo pozorovatele k vnímání světla skrze barevný kolorit sochy.

Tento tvůrčí proces jsem vždy vnímal jako otevřený dialog, otevřený i pro diváka. Skutečnost, že umělecká činnost musí být ve vztahu zodpovědnosti vůči sociálnímu kontextu, patří k nejkvalitnějšímu přesvědčením, která jsem jako umělec získal při svém putování nejrůznějšími kulturami světa. Proto není umělecké dílo nikdy vše vyčerpávající definitivní formou, nýbrž nositelem impulsu, který je schopen osvětlit vědomí. **Ze země ke světlu** - to je motto všech mých uměleckých snah...

(Úryvek z projevu Prof. Hajeka u příležitosti otevření Kulturního centra Otto Herberta Hajeka v Prachaticích, 27. červen 2001)

Dalla terra alla luce

...Alcuni anni addietro è stato pubblicato a Stocarda un volumetto prezioso su Herbert Hajek, una raccolta di saggi sulle opere e sulla persona dell'artista il cui titolo è: "Mettere dei segni - segni per l'uomo". Mi ricordo ancora, come discutevamo a lungo su questo titolo, perché qualche anno prima era stato pubblicato un libro voluminoso su Hajek, dal titolo: "L'arte crea comunità". Il titolo per quel volumetto prezioso "Mettere dei segni - segni per l'uomo" fu infine scelto dall'artista stesso grazie ad una idea spontanea e tutti eravamo d'accordo: Sì, così e soltanto così, doveva essere il titolo. Del resto, anche il titolo del voluminoso libro: "**L'arte crea comunità**" era frutto di una delle sue parole. Se volessimo esaminare l'origine di entrambi i titoli riportandoli alle opere di Hajek, questo do-

vrebbe significare: L'artista Hajek stesso conosce meglio di chiunque, ciò che crea e quale fine hanno le sue opere. Egli crea un messaggio e sa, chi ne è il destinatario. Il suo messaggio è rivolto agli uomini e egli lo concepisce in tal modo che possa essere capito da molti uomini...

(Parte del discorso di Prof. Eugen Gomringer, Inaugurazione del Centro di Cultura Otto Herbert Hajek, Prachatize, Boemia Meridionale, 27 giugno 2001)

...E' stata un'esperienza profondamente vissuta quella che mi ha chiamato alla mia precoce decisione per una vita nel lavoro per l'arte, quando dodicenne, al cospetto degli altari lignei intagliati della nostra chiesa gotica, fui sopraffatto da questo sentimento: volevo diventare uno come loro che erano stati capaci a realizzare tutto questo da se. Per questo ho imparato, studiato, viaggiato nel mondo. In seguito, sono diventato sì così, eppure in modo diverso, non intagliatore di altari, ma scultore e pittore, tuttavia, non ho mai dimenticato da dove sono venuto, da quale sensibilità deriva la mia percezione della natura dei paesaggi e delle città, quale è il mio rapporto con la povertà e la sofferenza che aleggiavano in quel tempo e che rendevano le persone spaesate, distruggendo strutture e infrangendo ordini. Questo richiedeva un'espressione creativa e trovava espressione in opere come "Cristo da un tronco d'albero" che è stato accettato dal Presidente Vaclav Havel quale segno di riconciliazione tra i nostri popoli e ha trovato un posto d'onore nella Basilica di S. Giorgio sul Castello di Praga.

...Se oggi fatichiamo ancora con i concetti come patria (Heimat), eredità e tradizione, è perché questi sono stati lesi dal peso dell'abuso, tuttavia si offrono altre definizioni per i nostri spazi comuni, le nostre esperienze e i nostri incontri. Mi dà un senso di felicità, aver mosso le pietre per costruirne ponti per l'arte, di averle scolpite e lavorate, aver messo dei segni di incontri, con vie cromatiche attraverso le superfici e dentro lo spazio, e tutto questo testimonia un comune anelito 'Sehnsucht'.

Sono sempre stato bramoso ed inquieto, sin da bambino. Mi ricordo come ero disteso sul suolo in mezzo ad un bosco, per cogliere con gli occhi la luce nelle chiome degli alberi, per percepire le strutture, che tanto mi affascinavano. Plasmare spazi e luce con plasticità, dalla terra alla luce, questo doveva diventare la questione centrale della mia vita di artista, impegnandomi per tutta la mia opera e riconducendo la realizzazione scultorea e di pittore al di là dei confini della materia, postulando dall'osservatore la percezione di luce attraverso il colore nella scultura. Ho sempre avvertito questo processo creativo quale dialogo aperto, aperto anche per l'osservatore. Che l'operare in un contesto artistico, implichi anche un impegno sociale, è una delle mie convinzioni di fondo, che riesco a palesare alla coscienza, nel mio operare grazie agli impulsi scatenanti

del mio itinerario artistico. **Dalla terra alla luce**, questo dovrebbe intendersi quindi come motto dei miei sforzi artistici...

(Stralcio del discorso del Prof. Otto Herbert Hajek all'Inaugurazione del Centro di Cultura Otto Herbert Hajek, Prachatice, Boemia Meridionale, 27 giugno 2001)

Von der Erde zum Licht

...Vor wenigen Jahren ist in Stuttgart ein kleines, fein gestaltetes Buch über Herbert Hajek erschienen, eine Sammlung von Essays über Werk und Person des Künstlers, und der Titel heißt: „Zeichen setzen - Zeichen für Menschen“. Ich erinnere mich, wie wir in kleinem Kreise lange nach einem Titel suchten. Denn einige Jahre zuvor war der umfangreiche Band über Hajek mit dem Titel „Kunst stiftet Gemeinschaft“ erschienen. Der Titel für das kleine, feine Buch „Zeichen setzen - Zeichen für Menschen“ wurde schließlich vom Künstler selbst in einem spontanen Einfall gefordert und alle waren sich sofort einig: Ja so und nur so muss der Titel lauten. Übrigens wurde auch der Titel des umfangreichen Bandes „**Kunst stiftet Gemeinschaft**“ aufgrund eines seiner Worte gefunden. Wenn wir die beiden Titel von Werken über Hajek nochmals auf ihre Herkunft hin prüfen, heißt das: Der Künstler Hajek weiß selbst am besten, was er gestaltet und wozu er seine Werke schafft. Er gestaltet seine Botschaft und er weiß, an wen er die Botschaft richtet. Seine Botschaft richtet sich an Menschen und er gestaltet sie so, dass sie die Chance hat, von vielen Menschen verstanden zu werden...

(Teil der Ansprache von Prof. Eugen Gomringer, Eröffnung Kulturzentrum Otto Herbert Hajek, Prachatice, Süd Böhmen, 27. Juni 2001)

...Ich wurde geprägt und berufen zu meiner frühen Entscheidung für ein Leben in Arbeit an der Kunst durch einen tiefen Eindruck, der mich als 12-jährigen Schüler angesichts der Schnitzaltäre unserer gotischen Kirche überwältigte. Ein solcher wollte ich werden wie die, die das aus sich hervorbringen konnten. Dafür habe ich gelernt, studiert, die Welt bereist. Ich bin dann ein anderer solcher geworden, kein Altarbildschnitzer, sondern ein Bildhauer und Maler, aber ich habe nie vergessen, woher ich gekommen bin, aus welchem Empfindungsraum meine Wahrnehmung der Natur, von Landschaften und Städten herrührt, wie mein Verhältnis zu Armut und Leid, die in der Zeit lagen und die Menschen verstörten, Bindungen zerrissen und Ordnungen zerbrachen, nach schöpferischem Ausdruck verlangte und in Werken Gestalt fand wie dem „Christus aus dem Baumstamm“, der von Staatspräsident Václav Havel als Zeichen der Versöhnung zwischen unseren Völkern angenommen wurde und einen Ehrenplatz in der St.-Georgs-Basilika auf dem Hradschin gefunden hat...

...Wenn wir uns heute immer noch schwer tun mit Begriffen wie Heimat, Erbe und Tradition, weil sie von der Last des Missbrauchs beschädigt sind, so bieten sich andere Definitionen für unsere gemeinsamen Räume der Erfahrungen und Begegnungen an. Ich empfinde es als Glück, Steine zum Bau der Kulturbrücken behauen und bewegt zu haben, mit Farbwegen über Flächen und Lufträume Zeichen der Begegnung gesetzt zu haben, die von einer gemeinsamen Sehnsucht künden.

Ich war immer sehnsüchtig und unruhig von Kind an. Ich erinnere mich, auf dem Waldboden gelegen zu haben, um das Licht in den Baumkronen mit den Augen einzufangen, die Strukturen zu erfassen, die mich so faszinierten. Von der Erde zum Licht - Räume und Licht plastisch zu gestalten, sollte meine zentrale künstlerische Fragestellung werden, die mich mein Werkleben lang beschäftigt hat und bildhauerische und malerische Bewältigung über Materialgrenzen hinweg zusammenführte, und den Betrachter zur Wahrnehmung von Licht über Farbe an der Skulptur aufforderte.

Diesen schöpferischen Prozess habe ich immer als offenen Dialog empfunden, offen auch für den Betrachter. Dass künstlerisches Tun sich in einem sozialen Kontext verantwortet, gehört zu den Grundüberzeugungen, die ich auf meiner künstlerischen Bewegung durch unterschiedlichste Kulturräume der Welt gewonnen habe. Deshalb ist ein Kunstwerk nie ein in sich selbst erschöpfender Abschluss, sondern ein Bewegung auslösender Impulsgeber, der Bewusstsein zum Aufleuchten bringen kann.

Von der Erde zum Licht ist somit als Motto meiner künstlerischen Bemühung zu verstehen...

(Teile der Ansprache von Prof. Otto Herbert Hajek, Eröffnung Kulturzentrum Otto Herbert Hajek, Prachatice, Süd Böhmen, 27. Juni 2001)

Reliefbild - Freyung 16
acrylic and gold on wooden panel

Město / Città / A new City / detail, pastel

Eva Trizuljaková

Město II. / Città II. / A new City II. / detail, pastel

Mesto dnešného človeka...

Spomením Brazíliu, hlavné mesto rovnomenného štátu, ktorý sa stavalo v temer neobývanej oblasti, v pralesoch pomyselného stredu krajiny, tisíc kilometrov od bývalej brazílskej metropoly. Moderné veľkomesto z prvej polovice dvadsiateho storočia, ktoré sa dosť dlho považovalo za vrchol architektúry a model moderného urbanizmu, je výplodom technokratickej úvahy a názorným príkladom toho, čo dokáže vedecko-priemyslová revolúcia. Dôsledne sa tu uplatňujú vtedajšie módné trendy: funkcionalita, pohodlie, veľkorysosť a tvarová rozmanitosť a predstavuje „dokonalý“ obraz ekonomickej prosperity.

Základný konštruktívny prvok architektonického konceptu tvorí znak kríža. Teoretici umenia, historici a politológovia radi zdôrazňujú fakt, že nemysleli tento pôdorys ako symbol viery a humanity, ale ako spojenie moci s bohatstvom. Kamera predvádza mesto ako zemský raj a ríšu divov. Akoby sa tu realizovali všetky biblické pokušenia. *Žiadosť tela* a *žiadosť očí* potvrdzuje dielo ako také, najviac tu kričí studená *pýcha života*. Vo filmovom prepise človek temer nepozná, čo je skutočnosť, čo virtuálna realita: či ide o atypické sídliská, luxusné budovy, obrovské plastiky, kultúrne zariadenia, prepychové obchodné centrá, banky, divadlá, kostoly. V komplexe monumentov nechýba ani *chrám ateizmu*.

Ilúzia mizne vo chvíli, keď kamera zabľúdi na okraj mesta. Divák,

ohúrený veľkolepou nádherou, sa odrazu ocitne zoči-voči ukážke, aká obrovská môže byť priepasť medzi pragmatizmom, nenásytou túžbou hromadiť majetok, a nárokom obyčajných ľudí na uspokojenie základných potrieb a strechu nad hlavou. V otrasných podmienkach tu vegetujú všetci a všetko, čo estétstvo a xenofóbia bohatých zo svojho života vylúčili: „spoločenský odpad“ vidno všade, kam oko pohliadne. Ukazuje sa neuveriteľný obraz biedy, ktorý medzičasom sociológovia pomenovali *tříňovou korunou civilizácie*. Nedorozumenie medzi teóriou a praxou, medzi humanizmom a modernou dobou; celé trpké ovocie filozofie a všetky racionalistické bonmoty sa na výsmech sveta ukazujú v obrazoch, na ktorých dominujú smetiská, preludnené chatrče, labyrinty z plechu, dosák, starých škatúl, šúpolia. Na pokraji technických vymožeností, na dohľad od všetkej krásy sveta sa prehrabujú v odpadkoch hladné a polonahé deti. Odkiaľ sa vzal ten nesúlads a táto *osudová chyba krásy*? Vari sa stratili ľudské miery, prestalo sa myslieť na šírku ľudského snaženia, konkrétnych potrieb človeka, na pluralitu jeho nárokov? Zabudlo sa na neúspechy, choroby, bolesti, straty, bezmocnosť a nešťastie? Kto vie? Faktom ostáva, že realita každodenného života si presadila vlastné parametre tesne vedľa vysokej kultúry.

Historický projekt *Brazília* už teraz patrí do učebníc. Poznáme nielen jeho slávu, ale aj úpadok. Nebývalý rozvoj techniky, úverová politika, život na lízing, ale aj megalománia investorov spolu

s nekontrolovanou mocou tvorcov prekročili ľudské miery. Mesto neslúži ľuďom v intenciách demokratického ideálu. Stal sa z neho model civilizácie bez Božieho posvätenia. Okázalým priestorom a luxusným stavbám chýbajú solventní nájomníci. Sídlská a paláce chátrajú, ulice mesta sú poloprázdne, zeleň beznádejne usychá, favely - príbytky bedárov - pribúdajú...

Podľa Guardiniho, sa v dvadsiatom storočí vôľa k nekresťanstvu stala otvorenou mocou. Práve táto myšlienka sa dá pri pohľade na mesto Brazília vidieť. A nielen tam, ona ovláda celú kultúru dvadsiateho storočia. Architektúra ju už len manifestuje v svojich špičkových objektoch. Moc, sláva, peniaze sa predvádzajú spôsobom, hraničiacim s modloslužbou. Miesto človeka (nielen v architektúre) sa síce proklamuje ako prvoradá zložka všetkých spoločenských konceptov, projektanti budúcnosti si však ľudskú bytosť málokedy cenia viac, ako počítačovú figúrku, ktorá sa lepí na grandiózne projekty povinne a celkom na koniec - len, aby dodržalo zdanie humanizmu. Na modeli mesta Brazília sa hádam po prvý raz v moderných dejinách názorne ukázalo, že vytvorí nový systém spoločenskej komunikácie bez rešpektovania ľudskej mierky a klasického hodnotového rebríčku je takmer nadľudská úloha.

Aj v Európe sa nájdú príklady. Vo Francúzsku sa pod veľký architektonický súbor sídlisko *La Défense* podpísal počas svojej vlády prezident François Mitterrand, ktorý si zaumienil tromfnúť históriu a vytvorí protiklad starému Parížu. Konečný cieľ jeho aktivít sa netají: chcel zviditeľniť svoju moc a natrvalo sa zapísať do dejín. Tento socialista mal, pravda, k dispozícii viac peňazí, viac technických vymožeností i lepšie obecnstvo, ako polstoročie pred ním Brazílčania. Zoznam kultúrnych objektov, realizovaných za jeho vlády je úchvatný. Nedávno dokončená *Nová opera* svojou skladbou i parametrami nemá obdoby. Je tam sedem javísk, nevidané technické vybavenie a v hľadisku miesto pre 2700 divákov. (Náklady na stavbu dosiahli výšku 3 miliardy DM; dnes k tomu treba prirátať výdavky na údržbu a prevádzku.) *Nová opera* by, pravda, mohla byť dôstojným chrámom umenia, o ktorom kedysi snívajú osvietenci. Interiér sa však príliš nelíši od športovej haly, vyvoláva pocit chladu a odcudzenia. Aj vstupné priestory a kuloáre prijímajú Parížania s nedôverou; do Novej opery nechodia: lepšie sa cítia v tej starej. A tak sa tu predstavenia konajú iba pár razy do roka. Odborníci i prostí občania zahŕňajú kritikou aj nedávno dokončený megalomanský projekt Národnej knižnice, ktorý nesplnil očakávania, aké sa takým inštitúciám pripisujú: milovníkov literatúry nepřitiahol a ľudia si ho nevybrali za centrum spoločenského a kultúrneho života.

Chválu nepočuť ani o súčasnej londýnskej architektúre. Prístavné sídlisko na Temži - *Dockland*, ktoré malo byť špičkovým projektom a mestom tretieho tisícročia, je deprimujúco prázdne. O prenájom jedného milióna štvorcových metrov kancelárskych priestorov nemajú miestni podnikatelia záujem. Zoznam pejoratív, akými túto architektúru hodnotia odborníci aj užívatelia, je výrečný. Hovorí o „odstrašujúcej mestskej púšti“, o „nekultúrnej komercii“, o „nezmyselnej postmodernej zlátanine“, dokonca o „krachu architektúry“. Dnes to už temer všetci vedia, že starať sa o blahobyt a materiálnu výbavu pozemského života, ešte neznamená budovať lepší svet. Hromadiť hory cementu, železa a kameňa, ťahať domy čoraz vyššie, predvádzať silu a moc nad hmotou - to ešte nie je signál lepšieho a krajšieho života.

(Úryvok z knihy „Šieste videnie“, vytvorenej v rokoch 2000-2003)

© Eva Trizuljaková

Město III. / Città III. / A new city III. / detail, pastel

La città dell'uomo oggi

Brasilia, capitale dello Stato omonimo, fu costruita in una zona praticamente inabitata, nella foresta, in un centro ideale dal punto di vista geografico, lontano mille chilometri dalla precedente capitale del Paese. Questa megalopoli moderna, sorta a metà del XX secolo, per lungo tempo è stata considerata una città modello, il vertice dell'architettura e la profezia dell'urbanesimo; ma in sostanza è frutto di una visione tecnocratica, un esempio palpabile delle conseguenze di una "rivoluzione scientifico-industriale". Qui, in piena coerenza sono state applicate le tendenze della moda dell'epoca: la funzionalità, la comodità, l'ostentazione nell'occupare lo spazio, la varietà delle forme e degli stili: insomma un'espressione "perfetta" di benessere economico.

L'elemento compositivo architettonico di base è la forma a croce. Tuttavia molti critici d'arte, politici, sociologi e politologi, come se avessero fretta di affermare che in nessun caso ciò stava ad evidenziare un simbolo di fede, sottolineano che qui vediamo il sigillo del patto tra potere e ricchezza. I film di propaganda rappresentano questa città come un paradiso terrestre, un regno miracoloso; è come se vi fossero incarnate tutte le tentazioni dell'antico serpente. *L'avidità del corpo e degli occhi* traspare da quest'opera dell'uomo; è un grido materializzato di una gelida *superbia di vita*. Nella trascrizione cinematografica si perde il senso della realtà, lo spettatore quasi non riesce a distinguere nelle immagini il reale dal virtuale: si alternano complessi edilizi dalle soluzioni formali inedite, palazzi di gran lusso, sculture di misure enormi, centri di cultura e commercio, banche, teatri, chiese, addirittura - non manca nemmeno il *Tempio dell'Ateismo*.

Ma tutta l'illusione si scioglie quando l'occhio della camera da presa si gira verso la periferia. Lo spettatore, dapprima accecato dal gonfio splendore dell'architettura moderna e del benessere, si risveglia subito, scioccato di fronte alla differenza abissale tra il pragmatismo, la golosa brama di concentrare la ricchezza e il